

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 001:2
ПНР

ПРОТОЈЕРЕЈ АЛЕКСИЈ КАСАТИКОВ

Кубански Државни Универзитет
Русија, Краснодар

НАУКА И РЕЛИГИЈА

Пре него што приступимо разматрању религије с тачке гледања науке, несумњиво следи да разјаснимо, како се међу собом односе наука и религија. Распрострањено је мњење, да наука и религија противурече једно другом. То мњење има неке основе, ако се подразумева, да је религија – однос човека према Богу. Варијанте тог односа могу да буду најразноврсније, све до противречних.

Различитости односа човека према Богу формирају и различитост односа човека према свету и према другим људима. Очигледно је лако навести примере из историје, када је на основу тих или других религиозних погледа наука подвргавана гоњењима. Класични примери: спаљивање од калифа Омара Александријске библиотеке у VII в. или средњовековни однос римо-католицизма према науци.

Не упуштајући се у узроке различитог односа разних религија према науци, обратимо пажњу на ту чињеницу, да је нововековна наука саздана искључиво од верујућих учених људи, уз то хришћана. Јохан Кеплер, Никола Коперник, Галилео Галилеј, Исак Њутн, Готфрид Лајбниц, Блез Паскал, Макс Планк, Алберт Ајнштајн – ето непотпуног редоследа твораца савремене науке, који су били верујући људи.

Ти примери показују, да наука и религија не ступају у конфликт у главама учених који су верујући. Супротно томе, баш су религиозне представе служиле да се на њима заснује научна дела-

тност. То није зачуђујуће, ако поимамо религију као повезаност човека с Богом. То је посебно јарко видљиво на примеру хришћанства, непомућеног самочинством разних религиозних делатника. Тако је циљ науке и хришћанства исти – сазнавање истине.

Како се остварује дело сазнања? Први корак на путу сазнања је – постављање питања. Даље следи истраживање основаног одговора на то питање. Шта може да служи као основа за одговор? Само оглед, који ћемо да поимамо као меру саучествовања у бивствовању испитиваног предмета. Оглед којим сазнајемо је сагледавање (теорија). Сагледавање примљено од човека јесте знање. Ми много шта знамо, али свему не верујемо, зато што не сматрамо све несумњиво истинитим. Акт вере – јесте акт признавања знања као несумњиво истинитог, акт дознавања истине. То је недељиви део дела сазнања. Исказана другим људима да чују, вера се појављује као сведочанство.

На тај начин, човек може да испуни сазнање било на основи личног огледа кроз теорију, било туђег огледа кроз сведочанство. Примање туђег опробавања посредством сведочанства јесте образовање /обука/. У другом случају поставља се питање поверења према ономе, ко доноси сведочанство, т.ј. учитељу. На тај начин, видимо, да је наука немогућа без узвишене природности /високе етичности/ ученог, учитеља. Наука је могућа само онда, када учени не лаже. У томе је још једна подударност хришћанства и науке. Хришћанство одбацује свако учешће својих следбеника у било каквој лажи: „Не сведочи лажно на ближњег свога” (Изн. 20, 16) – казује једна од десет Божијих заповести. Хришћанство оповргава сваку могућност богопознања, а то значи и сазнања истине са мањим додирима с лажју: „Ко говори: `Ја са Га сазнао (Бога); али заповести Његове не испуњава, тај је лажац, и нема у њему истине` (1 Јн. 2, 4) ... свака лаж није од истине.” (1 Јн, 2, 21).

Уколико и посматрање, и сведочанство имају своје основано опробавање (у нареченом смислу), могуће је рећи да је сво научно сазнање засновано на људском опробавању. Наука је плод људског огледа, или научно знање јесте знање које сматрамо истинитим, ослањајући се на људски оглед, т.ј. наша вера у научно знање заснова се на људском огледу.

Једно време многима се чинило, да наука може да пружи одговор на било које питање. Напротив, та је увереност веома неоснована, па иако се научно сазнање заснива на људском опробавању, то могу да буду питања на која је могуће дати одговоре, ослањајући се на људски опит. Једно од највећих показатеља који се јавља је питање о пореклу човека. Нико од људи не може да буде сведок појаве првог човека. Зато питање о настанку човека не може да буде решено научним путем, т.ј. на основу људског огледа, принципијелно.

Како да се односимо према томе и сличним питањима? Постоји неколико путева решавања.

Први пут: просто не тражити одговор, објавивши, да су та питања неразрешива било чиме и било како.

Други пут: предлагати неосноване одговоре, забавивши се само споредном, т.ј. лажном убедљивошћу тих одговора.

Први пут – то је пут отказивања испитивања истине, пут одрицања од властитих умних способности, који није прихватљив ни за науку, ни за хришћанство.

Други пут – то је пут митотворства.

Мит – то је правдосличност, али која нема надлежну заснованост испитивања које даје одговор на питање. Мит овладава силом, која опија разум. Он овладава силом поетске убедљивости, способан да успокоји људски ум, задовољавајући лажном истиносличношћу, што води ка обустављању сазнавања истине, жеђи којом начелно овладава сваки човек. Ни први, ни други од размотрених путева не може да утоли ту жеђ за истином. Први, просто отуд што забрањује да се утоли, а други, што уместо воде која би утолила жеђ, предлаже њој сличну течност, али немајући никакав однос с водом. Први пут води према атрофији осећаја вере, т.ј. духовном слепилу, а други ка растројству тог осећаја, према неком духовном далтонизму, који претпоставља да се лаж прима као истина, а истина за лаж слично оном, како далтонизам претпоставља да се црвена боја прихвата као зелена и обрнуто.

Али како је опет могуће одговорити на та вечна питања? На питања, одговоре, који ни у ком случају не могу да се ослоне на људски оглед? За то ми не можемо да се служимо огледом личног посматрања, не можемо да нађемо сведоке из реда људи. Шта остаје? Само једно: тражити Сведока, који се не налази у реду људи.

Тај Сведок, Сведок Вечни и истинити јесте Бог, како Га представља хришћанство.

По сили свог ваздабивања, свемогућства, свезнања, Он је јединствено извор свег бивствовања, које постоји; Он има савршенство учествовања у бивствовању било ког предмета од оних, што јесу у свету. То јест Он има Свој, савршени оглед, који будући да нам је саопштен може да служи као Сведочанство, на основу ког имамо пуно право да одговарамо на вечна питања. То је Божанско Откривење – Божији оглед, који је Он даровао човечанству. Знање, које је на њему основано, - религиозно је знање. Наша вера у научно знање заснована је на нама од Бога саопштеном огледу.

Проналажењем и снабдевањем везе с Богом, с Вечним, Истинитим Сведоком занима се религија. Религија у смислу односа човека према Богу јесте крајње разнолика појава. Али религија у смислу повезаности човечанства с Богом могућа је као само једна, која осигурава стварну живу везу човека с Богом.

Религија, осигуравајући ту везу, остварује повезаност временог бивствовања с Вечношћу и зато даје могућност постојања науке, као огледа саучествовања на законима, неизмењивим у времену и простору.

Религија, која обезбеђује ту везу, остварује повезаност времена и бивствовања с Вечношћу и након тога допушта могућност постојања науке као огледа саучешћа према законима, неизмењивим у времену и простору. Ако тих закона нема, тад нема ни науке. Постоји тад само просто пребројавање факата који су се већ десили, који међусобно ничим нису повезани, зато што нема закона чије би дејство смели да претпоставимо у будућности. Али такав је закон могућ само са наличјем Вечног Законодавца, Бога.

Видимо да наука без религије просто не може да постоји. Више од тога, управо религија, у смислу везе са Богом, обезбеђује вечне основе за науку.

Сводећи биланс, кажемо да религиозно сазнање и научно ничим једно другом не противрече. Наука се односи према религији као поток према извору, када истинско сазнање Бога порађа истинско сазнање света. А заиста нусагласивим и са религијом и са науком јавља се митолошко сазнање, које је мрља сазнавања и у науци и у религији. Управо митологија, митотворство лишава

религију могућности да буде повезана с Богом и зауставља је да буде у било каквој вези с обзиром на Њега, сем животне повезаности. Управо мит преокреће науку у науколикост, што ми сасвим добро учожавамо на примеру мита о еволуцији, који охоло изјављује да је на научни начин (!) разазнао тајну настанка човека и у својству истине нам предлаже у крајњој линији премазивање тотемским митом дивљака.

Корен митолошког сазнања, то није љубав према истини, без које не може да буде ни доброг хришћанина, ни доброг научника. Његов плод је лаковерност, сујеверје и неоснованост поступања. Стога је плод научног и религиозног сазнања трезвеномишљење и висока мера људске одговорности. Државност заснована на поверењу између управе и народа занима се за трезвеност и одговорност својих грађана, а отуд таква државност покрива традиционалне религије и науке. Државност која се заснива на обмани својих грађана управом, занима се лаковерношћу управљања својих грађана, па је услед тога заинтересовано за умножавање најфанатичнијих секти и довођењем система образовања до фабрике условних рефлекса код немисаоних индивидуа.

На тај начин, сваки одговоран грађанин сцоје државе ваља да тежи неговању традиционалне религије и развоју академске науке.